

Резюмета на научните трудове на д-р Надя Филипова, гл. асистент в ИИстИ-БАН, с които тя участва в конкурса за доцент, издадени през периода 2009 - 2017г.

Филипова, Надя. *БЪЛГАРИЯ И СИРИЯ В „ЕРАТА АСАД“*, изд. Изток-Запад, 2017, ISBN 978-619-01-0035-5 , 522с.

Резюме

Предлаганата монография представлява първо цялостно сравнително изследване на развитието на политическите позиции на България и Сирия по главните блискоизточни проблеми в периода от 70-те г. на XX век до средата на второто десетилетие на XXI век, в чийто контекст се разглежда развоя на българо-сирийските политически отношения и стопански връзки. Това е периодът на управление на Хафез и Башар Асад, като уменията и сходството в целите и методите на провеждане на вътрешната и външна политика на Сирия осигуряват стабилността и продължителността на „ерата Асад“ и превръщат страната в търсен партньор от всички регионални фактори и от правителства с амбиции за водеща роля в направляването на световните дела. Същевременно съществена част от изложението заема анализът на процеси от вътрешнополитическо, социално и финансово-икономическо естество в Сирия, които определят базовата логика на външната политика на Хафез и Башар Асад, включително в отношенията с България.

Основната част от изследването на българските и сирийските позиции по водещите блискоизточни проблеми и на двустранните политически и икономически отношения за времето на Студената война, както и съществен дял от анализа на вътрешнополитическата, обществена и стопанска сирийска проблематика в този период се базира в настоящата работа на архивни материали, чиято информация се въвежда и анализира за пръв път в българската историческа литература. Всички тези архивни материали представят тогавашната българска оценка за събитията и процесите, поради което за постигане обективност на анализа те се съпоставят с научните изследвания на български и чуждестранни автори. Основни документални източници за анализ на българската външна политика в Сирия, Близкия изток и на общата българска външнополитическа рамка за периода след 1989г. са печатните и он-лайн издания на различни български медии, на правителството, включително Министерство на икономиката и на водещите политически сили.

С разбирането за взаимното влияние между глобалните процеси и съревнование между водещите международни фактори, от една страна, и външнополитическите амбиции на регионалните сили, от друга, при формирането на блискоизточната динамика и за развитието на българската и сирийска блискоизточна политика и на двустранните отношения монографията е разделена тематично-хронологически в три глави. За да се анализират българските и сирийски блискоизточни политически позиции и двустранни връзки от първото десетилетие от управлението на Хафез Асад се представят основните проблеми по изграждане на сирийската вътрешнополитическа и социално-икономическа действителност през първата половина на двадесетото

столетие и формационния период в българо-сирийските отношения до края на 60-те години.

Акцентът в първа глава е поставен върху българската и сирийската политическа линия по водещите блискоизточни процеси и в тази рамка, върху българо-сирийските връзки в периода на утвърждаване на политическата власт на Хафез Асад в Сирия след 1971г. и на водещата роля на страната под негово ръководство по отношение на всички регионални проблеми и нарастване значението на Сирия за провеждане на политическата линия в Близкия изток на съветския блок, част от който става България след Втората световна война. София оценява положително стабилизирането и централизирането на властта в сходна на България посока и в този контекст българското ръководство определя разширяването на политическите, стопански и военни контакти със Сирия като важно направление в българската блискоизточна политика. Включването на сирийската компартия в състава на политическата формация на „позволената“ опозиция в Сирия, т.нар. *Национален прогресивен фронт*, доказва на София готовността на Хафез Асад да поддържа блиско политическо партньорство с България.

От направения анализ става ясно, че първите противоречия между България и Сирия стават видими непосредствено след края на арабо-израелската война от 1973г. Въпреки подкрепата за арабските държави, София не успява да съдейства на съветската стратегия за провеждане на обща мирна конференция по проблемите на арабо-израелския конфликт и Сирия не присъства на първите преговори в Женева. Наред с принципните различия относно приемането на резолюция 242 на Съвета за сигурност на ООН от 1967г. и на резолюция 338 от 1973г., такива възникват и по отношение на независимостта на палестинската съпротива. Официално българската страна признава общностната идентичност на палестинските араби и през 1974г. обещава защита на правото на единствен законен представител на палестинския народ на *Организацията за освобождение на Палестина(ООП)*. За Хафез Асад независимостта на палестинската съпротива и нарастващото влияние на нейния лидер Ясер Арафат подкопават амбициите за регионално лидерство на Сирия и визиите на сирийския лидер за блискоизточния ред, поради което под фасадната линия за защита на палестинските интереси Дамаск предприема действия за подчиняване на *ООП*. От анализа в монографията може да се заключи, че противоречията България и Сирия в това направление изкрystalлизират по време на ливанската гражданска война.

В този контекст в монографията се изследва развитието на позициите на България и Сирия по палестинския въпрос и в частност по развоя на ливанския вътрешнополитически конфликт на фона на динамичните процеси в Близкия изток. Вплелата се в ливанската гражданска война палестинска съпротива се оценява от София като важен фактор за осигуряване на блискоизточното влияние на съветския блок, което се обосновава и с на въведен за пръв път в научен оборот архивен материал. В Дамаск разглеждат с приоритет необходимостта от гарантиране на сирийската сигурност при продължаващото военно превъзходство на Израел и поетапното оттегляне на Египет от общия арабски антиизраелски фронт и се опасяват от пренасяне

на вероятен конфесионален сблъсък в Ливан и на сирийска територия при обвиненията в управленска доминация на алауитската общност, от която произхожда Хафез Асад. В тези рамки в средата на 70-те г. възниква първата сериозна политическа криза в българо-сирийските отношения, свързана с опита на сирийския президент да подчини палестинското съпротивително движение.

В динамично развиващите се българо-сирийски политически връзки през 70-те г. на XX век за София остават с приоритет стопанските контакти. Българската страна проявява първостепенен интерес за износ на промишлени изделия и най-вече - на машиностроителна продукция - при внос на сирийски промишлени суровини. В тази посока и във връзка със сирийските въвлечености в конфликта с Израел, в Ливан и постоянното напрежение в отношенията с Ирак основен компонент на българския експорт са изделията на българския военно-промишлен комплекс, но на сирийския пазар се утвърждават също отделни български селскостопански и инструментални машини и химически произведения. С преминаване към свободна форма на търговия в средата на 70-те г. се осигуряват реални приходи в конвертируема валута в българската хазна и до края на осмото десетилетие. Същевременно, въз основа на въведени за пръв път в научно обръщение архивни документи се доказва, че въпреки българските амбиции за разширяване на формите на икономическо сътрудничество чрез изграждане на български промишлени обекти, до края на 70-те г. тази дейност остава ограничена и в рамките на предприятия в областта на леката и хранително-вкусовата промишленост. Затвърждават се основните слабости на предлаганите от българска страна обекти за изграждане – високи ценови оферти, остаряло технологично оборудване и забавени срокове на изпълнение. За разлика от това, много добри резултати постига българската проектантска дейност в областта на напояването, а също в строителството на тези системи. Така България активно съдейства за осъществяването на едни от най-важните инфраструктурни проекти в Сирия.

Втората глава от монографията представя превръщането на Сирия в български стратегически партньор в Близкия изток, характеризиращо се с възходящ процес на сближение на политическите позиции по водещите блискоизточни проблеми и на разширяване на политическите и икономическите връзки между двете страни, въпреки запазването на амбивалентния поглед на София по отношение на сирийската политика по палестинския проблем. Подписването на египетско-израелския мирен договор и ислямската неофундаменталистка революция в Иран от началото на 1979г. предизвикват политически прегрупирания в Близкия изток с произтичащото от това задълбочаване на обвързаностите на регионалните държави спрямо двата водещи военно-политически блока и нарастване на противопоставянето по линиите на Студената война на блискоизточен терен. Наред с осъждането на сепаративния подход на Кайро по отношение решаването на всички арабо-израелски проблеми, в София вярват, че избуялото в конфесионални рамки недоволство в Иран е целенасочено манипулирано от САЩ, за да се създадат благоприятни възможности за разширяване на американското военно присъствие в Близкия изток. Същевременно и в Дамаск, и в София проявяват в началото на 80-те г. сериозни опасения от нарастващата

политическа употреба на ислямската религия. При тези обстоятелства Сирия и България предприемат стъпки с цел използването на антизападния потенциал на Иран при новата конфигурация на управлението в Техеран при запазване на основната амбиция за съхраняване на регионалната държавно-териториална и властова структура и минимизиране на негативите за Сирия и за съветския блок от настъпилите политически прегрупирания. Въз основа на първокласни български архивни материали и богата изследователска база се доказва, че и България, и Сирия предпочитат съхраняване на баланса на силите в продължилата през почти цялото девето десетилетие ирано-иракска война, въпреки че официално Дамаск застава зад Техеран, а София търси единство на арабските редици.

Българо-сирийското единодействие има през 80-те г. и ясни мотиви в ливанско направление, където с подкрепата на властите в Техеран възходящо се развива шиитската неофундаменталистка организация *Хизбуллах*. Оценявайки този процес като негативен и за стабилността на сирийския режим, и за сирийските регионални позиции, и за позициите на съветския блок в Близкия изток, София се осланя на възможностите на Дамаск за контрол над иранската прокисила в Ливан. Същевременно Дамаск и София подкрепят мобилизационните и военни възможности на тази и други организации с ислямски неофундаменталистки профил, за да се ликвидира военното присъствие на САЩ и западноевропейски държави в Ливан в началото на 80-те г. на XX век и да се провали реализирането на ливано-израелския мирен договор с преценки, че подобни инициативи застрашават сигурността на Сирия и блискоизточното влияние на съветския блок.

Значително по-трудно се постига единодействие между София и Дамаск през 80-те г. на XX век по отношение представителството на палестинските араби и методите на решаване на палестинския проблем. Българската страна, за разлика от сирийската, продължава да подкрепя идеята за създаване на независима палестинска държава и за търсене на политическите средства и общо договаряне. Постоянните напрежения в София относно възможно сепаративно договаряне на лидера на *ООП* Ясер Арафат без гаранции за независимостта и целостта на бъдещата държава на палестинските араби и в ущърб на Сирия и на близко партньорство със съветския блок мотивира българската страна не само да поддържа правата и самостоятелността на палестинската съпротива, но и възможностите на Хафез Асад за контрол над нея.

От анализа става ясно, че обвързването на София с Дамаск в средата на 80-те г. на XX век има за България важно значение и във връзка с предприетото насилствено преименуване на турското малцинство в страната. Този акт предизвиква активната критика на Турция, която мобилизира всички международни канали, включително *Организацията ислямска конференция*, за да бъдат осъдени действията на българския режим. Сирия допринася, наред с другите регионални партньори на София, за ограничаване на антибългарската кампания в ислямския свят.

Същевременно въведени за пръв път в научен оборот български архивни материали доказват добрата осведоменост и задълбочени и обективни анализи на

българските дипломати не само по блискоизточните проблеми, но и по отношение на сирийската вътрешнополитическа обстановка. Докладите на българските дипломати в Дамаск и Бейрут подчертават нарастващата тенденция към експлоатиране на властта за лични цели в Сирия и в контролирания от нея Ливан, към оформяне на добра симбиоза между власт и бизнес в обединената неофициално територия. В този контекст в монографията се доказва, че и при ликвидирането на възможностите за формиране на реална светска опозиция на властта се създават предпоставките ислямската неофундаменталистка опозиция в Сирия, представена най-вече от *Мюсюлманските братя*, да изземе политическото представителство на социалното недоволство в страната с искания за връщане към корените на ислямската държавно-правна и социална организираност.

Успешните външнополитически действия на Хафез Асад доказват полезността на Сирия за блискоизточните позиции на София и в последната фаза на Студената война през втората половина на 80-те г. на XX век. Същевременно в изследването се доказва, че промяната на съветския подход спрямо Израел и продължаващите неразбирателства по решаването на палестинския проблем са основните елементи от противоречията между Дамаск и София в края на деветото десетилетие на XX век. Преговорите в посока възстановяване на дипломатическите връзки между СССР и Израел са последвани от българска страна, като София предприема първи стъпки за нормализиране на отношенията с Тел Авив. Хафез Асад обаче не приема горбачовата не само регионална, но и глобална политическа линия, в чийто фарватер се развиват и българските внушения пред Дамаск.

В контекста на влошаващата се и в България, и в Сирия икономическа ситуация и на променен подход на Москва по отношение на поддържаните в предходните десетилетия негативни за Съветския съюз тенденции в стопанските връзки с двете страни се изчерпват възможностите за осъществяване на българските икономически инициативи в Сирия. На основата на първокласни архивни материали, които се въвеждат за пръв път в научен оборот, се представя общия негативен за България тренд от средата на 80-те г. насетне. София не успява да осигури вземанията си и сирийският дълг се натрупва както от износ на българско оръжие, така и от инженерингови дейности.

Последната трета глава на монографията разглежда развитието на българските и сирийски позиции по възникващите през 90-те г. на XX и началото на XXI век кризи в Близкия изток в общия контекст на преход от еднополюсен към многополюсен модел на международни отношения. В тези рамки се изследват и двустранните политически и стопански връзки. Анализът на първата криза след края на Студената война, кувейтската, както и на продължителната иракска криза от края на 90-те г. на XX и началото на XXI век показва, че Хафез Асад продължава да използва всички обстоятелства и да прилага всякакъв тип методи, включително тактически сближения с доскорошни регионални съперници и неприемливи партньори от световен ранг, за да се гарантират сирийските блискоизточни позиции. Отзивчивостта на посочените фактори

от своя страна дава не само външнополитически комфорт на режима на Хафез и след това, на Башар Асад, но благоприятства и тяхната вътрешнополитическа стабилност.

В целия период до началото на сирийската вътрешнополитическа криза от 2011г. Хафез и Башар Асад осигуряват стабилността на режима като поддържат изградените зависимости между властта и обществените групи и успешно маневрират за балансиране между техните интереси. Безспорен е приносът на силите за сигурност, които парират в зародиш всяка проява на инакомислие. Същевременно с аргументи за стабилността на режима Башар Асад не откликва на инициативите на Европейския съюз за мащабно либерализиране на достъпа до сирийската икономика, но и поради опасения от поставяне на страната в неравностойно положение спрямо европейските производствени, търговски и финансови единици.

В отличие от продължаващата активна сирийска външна политика, афиширайки дистанцираност спрямо ангажиментите от комунистическото минало, българските правителства след 1989г. прекъсват интензивните политически връзки и консултациите по близоизточни проблеми с режима на Хафез Асад в общия контекст на оттегляне от активна дипломация в Близкия изток. Изследването показва, че през 90-те г. на XX век се отчита спад по отношение на търговските връзки между България и Сирия, което е характерно за цялостната българска търговска дейност в Арабския свят.

В общия контекст на преход от еднополюсен към многополюсен модел на международни отношения, от една страна и на приемането на България в структурите на НАТО и Европейския съюз, от друга, в края на второто десетилетие на XXI век правителствата в София следват общата политическа логика и подходи на държавите от двете организации спрямо режима на Башар Асад. В изследването се доказва, че в навечерието на сирийския вътрешнополитически конфликт българското правителство признава правителството и народа на Сирия за приятелски, а с усложняването на обстановката в близоизточната държава и навлизането в гражданска война България застава зад сирийската опозиция. Нейният разнороден състав обаче и нарастването на влиянието на терористични групи, които са признати като такива от всички водещи световни сили, израждат сирийската гражданска война и блокират възможността да се постигне политическо решение на сирийската криза. В този контекст България се включва в инициативите за консолидиране и легитимиране на сирийската опозиция зад граница, която трябва да докаже, че представлява общественото недоволство в Сирия. Твърдото поляризиране на позициите на Русия, от една страна и на САЩ и Европейския съюз, от друга, като резултат от продължилото повече от десетилетие раздалечаване на визиите за решаване на близоизточните проблеми става основен компонент за минирание процеса на бързо и успешно умиротворяване на Сирия. При тези обстоятелства и при все по-ясно очертаващото се отсъствие на партньори на Европейския съюз в Сирия и на възможности Съюза ефективно да влияе върху преговорния процес, и българската активност по отношение решаването на сирийския конфликт замира.

Резюмета на другите научни трудове на д-р Надя Филипова, гл. асистент в ИИСТИ-БАН, с които тя участва в конкурса за доцент, издадени през периода 2009 - 2017г.

1. На основата на първокласни архивни документи, голяма част от които се въвеждат за пръв път в научен оборот, и чрез сравнителен анализ се проучват общите тенденции във външната политика на България в Арабския свят в периода на Студената война. За пръв път се изследват в тези дълги времеви граници и в контекста на динамиката на отношенията Изток-Запад и в Близкия изток българските политически и от стопанско естество решения във връзките на България както с отделни държави, така и при изработване на цялостна външнополитическа и външноикономическа стратегия спрямо арабските държави. Доказва се стремежа на София да се дистанцира от вътрешнополитическите противопоставяния в отделните арабски страни и от противоречията между управляващите партньорски режими с цел намиране на обща основа за ефективни обединени политически действия по водещите регионални проблеми.

Разглеждат се за пръв път в сравнителен план успехите и проблемите по осъществяване на българската първостепенна цел в годините на Студената война – разширяване на териториалния обхват, обема и формите на българската стопанска дейност в Арабския свят. На тази основа се мотивира виждането, че именно в географски и исторически близкия Арабски свят България постига в този период най-големи успехи по осъществяване на своята външноикономическа линия спрямо развиващите се страни. На базата на архивни документи, които се въвеждат в научен оборот за пръв се разкрива, че тези резултати, особено през 60-те и 70-те години, са сходни или с по-висока валутна възвращаемост спрямо развитите западни държави.

Същевременно за пръв път в българската историческа литература се обосновава тезата, че резултатите от българската дипломатическа и стопанска дейност в арабските държави зависят не само от решенията в София и арабските партньорски столици, но и от цялостните политически процеси на глобалното противопоставяне с неговите проекции на близоизточен терен и от промените в световната и регионална стопанска конюнктура, които имат негативен ефект както за България, така и за арабските държави най-вече във втората половина на 80-те г. на XX век. На основата на първокласни архивни материали се доказва също и невъзможността да бъдат преодолени основни слабости, които пречат диверсифицирането и ефективността на българските стопански инициативи като високи офертни цени и ниски технически показатели на предлаганите комплектни обекти, както и необосновани решения на висши стопански дейци, които създават условията за натрупване на големи арабски задължения към България. /Българската външна политика в Арабския изток от края на 40-те до началото на 70-те години на XX век. – Исторически преглед, 2014, кн. 3-4, ISSN 0323-9748, с. 101-118; Българската външна политика в Арабския изток от средата на 70-те до края на 80-те години на XX век. – Исторически преглед, 2014, кн. 5-6, ISSN 0323-9748, с. 197-213/.

2. Специално изследване е посветено на общата насока на оценки, подходи и решения за българската външноикономическа политика в Арабския свят до средата на 60-те г. на XX век на две от ръководните български институции в годините на

Студената война - Министерство на външните работи и Министерство на външната търговия. Доказват се успехите и проблемите в постигането на синхрон между външнополитическата линия и външноикономическите цели на България в този период. За пръв път се изяснява формационния период в натрупването на професионален опит, информация и анализи за развитието на арабските държави, както и цялостни изводи за необходимостта от кредитиране на българската стопанска дейност в Арабския свят, за предимствата за България на свободната форма на търговия, за наложителността на преодоляването на основни слабости като ниско качество на българските промишлени изделия. /Проблемите на стопанските връзки на Народна република България с Арабския свят до 1967г. в анализите на Министерство на Външните работи и Министерство на външната търговия.- Известия на Българското историческото дружество, т. 41, С., 2011, ISSN 0081-1122, с. 463-473/.

3. На основата на първокласни архивни материали, включително необработен масив от фондовете на Българската комунистическа партия, за пръв път се прави анализ на специфични аспекти на български стопански инициативи в Арабския свят в годините на Студената война като износ на оръжие, енергийно сътрудничество и осъществяване на други нови икономически дейности като създаване на смесени дружества и на банкови институции. Мотивира се тезата, че в София преценяват износа на оръжие не само в неговото политическо значение, но и като реален приходоизточник за българската хазна. Същевременно се проучват негативите за българската страна от съществен дял на оръжейната продукция в общия експорт и проблемите на задлъжняване от страна на арабските партньори предвид предоставените кредити по това направление и навлизането на тези държави в стопанска стагнация през 80-те г. на XX век.

В контекста на българските амбиции за диверсифициране на стопанските дейности и излизане от зависимостта от износ на оръжие се обосновава становището, че София се насочва през 80-те г. на XX век към едни от най-перспективните дейности – разработка на газови и нефтени находища, като българската страна се стреми да усвои политическото разбирателство за своите стопански цели. Доказвайки същата амбиция, за пръв път се проучват българските стопански инициативи по отношение на Ливан до средата на 70-те г. на XX век. Проучванията показват възможностите за развитие на български стопански инициативи и при отсъствие на политически ангажменти в контекста на либерално стопанско законодателство и относително стабилна политическа среда в тази арабска страна и възходящ процес на разведряване в отношенията Изток-Запад. Изследват се успехите в областта на банкирането зад граница и изграждане на смесени търговски предприятия в посочения контекст, както и сериозните проблеми, възникващи от необосновани решения в София и предизвикващи нелоялна конкуренция от страна на български предприятия със специален статут спрямо традиционните държавни външнотърговски организации.

Същевременно, проучвайки и по-широки български инициативи в развиващите се страни, се прави принос към обосноваване на тезата за трайно поддържане на конкуренция между държавите от социалистическия блок на тези пазари, въпреки стремежа на СССР да насърчи сътрудничество с политически мотиви и централизирани решения в рамките на Съвета за икономическа взаимопощ. На базата на архивни

материали и научни изследвания се доказва българската заинтересованост от подобно сътрудничество, която контрастира спрямо амбицията на развитите в промишлено отношение социалистически страни за гарантиране на своя пазарен интерес. /Българският оръжеен бизнес в Арабския свят в годините на Студената война.–В: България във Втората световна война и следвоенна Европа. Сборник доклади от Кръгла маса–Хасково, 18-19 юни 2015. Хасково: Полиграфюг АД, ISBN: 978-619-7240-21-4, с. 208-220; Сирия във външноикономическите проекти на Народна Република България за проучване, разработка и доставки на нефт и газ.– Известия на Регионален музей Габрово, т. 1, 2013, Фабер, 2015, ISSN 2367-783, с. 289-299; Lebanon in the Bulgarian Foreign Economic Policy in the 1960s and the Early 1970s.- In: Regions, borders, societies, identities in Central and Southeast Europe, 17th-21st Centuries. Bulgarian-Hungarian History Conference, Sofia, 16-17 May 2012. Papers. Eds. Penka Peykovska, Gabor Demeter). Sofia-Budapest. 2013, ISBN 978-954-2903-10-9; ISBN 978-963-9627-61-1/ Institute of History, RCH, HAS/, pp. 307-317; Cooperation or Contest: Comecon Initiatives in Respect the ‘Developing Countries’ by the Time of 1973 Oil Crisis with Specific References to Hungary and Bulgaria. - In: Shared Pasts in Central and Southeast Europe, 17th–21st Centuries: Hungarian and Bulgarian Approaches (Eds. Penka Peykovska, Gabor Demeter). Sofia–Budapest. 2015, ISBN 978-954-2903-20-8 (Institute for Historical Studies – BAS); ISBN 978-963-416-009-0 (Institute of History – RCH, HAS); ISSN 0205-2504 (Institute for Historical Studies – BAS), pp. 314-328/.

4. В изследванията относно българо-арабските политически отношения за пръв път се проучват българските външнополитически оценки и подходи при нарастване на напрежението по линиите на арабо-израелското противопоставяне от средата на 60-те г. насетне. Доказва се, че България, както и целият съветски блок, поддържайки правото на съществуване на Израел, не разполага с политически механизми за предотвратяване на арабските враждебни действия, провокирани не само от „фронтовите държави”, но и от останалия Арабски свят върху платформата за гарантиране арабския характер на Палестина и унищожение на еврейската държава. За пръв път се обосновава тезата, че в опит да бъдат туширани „националистическите уклони” във външната политика на партньорските на България арабски страни София предприема действия за насърчаване поддържането на вътрешнополитическите реформени мероприятия, квалифицирани като специфичен арабски социализъм. С български архивни документи се подкрепя и тезата, че в същото направление България поддържа състоянието „нито мир, нито война” в края на 60-те и самото начало на 70-те г. на XX век. Този застои трябва да гарантира и българските ползотворни политически и стопански връзки, и осигуряване на време за намиране на политическо решение на арабо-израелския конфликт. Същевременно износът на българско оръжие поддържа военното напрежение в региона, какъвто е общият ефект от оръжейните доставки от страна на всички външни за Близкия изток фактори.

Същевременно внимателният прочит на българските архивни документи показва, че при арабската и израелска неотстъпчивост и трайно неприемане на съображенията на „другия” за неговата сигурност, т.е. при изчерпване на възможностите за поддържане на застоя, в периода от края на 1971г. насетне София застава зад съветската стратегия за „съчетаване на подготовката за война с политическото решение”. Обосновава се тезата, че България се включва в съветската инициатива за внушения пред Кайро и Дамаск относно приемането на политическите преговори, включително съществуването на Израел, осъществяване на добра военна подготовка и ограничаване целите на евентуално успешно военно напредване до линиите на примирие отпреди 1967г. или по-малка военна победа, за да се постигнат равностойни позиции спрямо

Израел и да се утвърди общото договаряне на масата на международна мирна конференция, съпредседателствана от суперсилите, като механизъм за решаване на арабо-израелските проблеми./Bulgarian Foreign Policy on the Middle Eastern Deadlock at the end of the 1960s and early 1970s. - Les Cahiers Irice, 2013, 10: Les pays d'Europe orientale et la Mediterranee. Relations et regards croises/1967-1989/. Actes du Colloque international co-organisé par l'UMR IRICE et le RICHIE, 2 et 3 Fevrier 2012. ISSN 1967-2713, pp. 25-37;От политическо решение към „съчетаване на подготовката за война с политическото решение”: развитие на съветската визия по арабо-израелския конфликт след Втората световна война до началото на 70-те години на XX век“-В: Великите сили, Балканите и България през Втората световна война. (Международна научна конференция 21-23 април 2015, София.), С., 2016, ISBN 978-954-2903-26-0, с. 530–541/.

5. За пръв път се правят проучвания относно развитието на българската външнополитическа линия по отношение на палестинското съпротивително движение и решаването на палестинския въпрос в периода на Студената война. Посредством критичен анализ на достъпни и недостъпни за широките изследователски среди архивни източници и в съпоставителен контекст с богатата база от български и чуждестранни изследвания се проучват оценките на българската дипломация за вътрешноарабските противопоставяния като фактор, надвишаващ по значение „израелското предизвикателство”, за продължителното нерешаване на палестинския проблем. Обосновава се тезата, че постепенно сред българската дипломация се затвърждава убеждението за политическата употреба на палестинския проблем от всички арабски режими, без разлика от тяхната външнополитическа ориентация. В този контекст се доказва и нарастващия арабски натиск върху България за повишаване на политическите ангажименти спрямо „арабската кауза” на антиизраелска основа.

Същевременно в общия контекст на развитието на палестинското съпротивително движение с характерните зависимости и политически съобразявания с арабските режими за пръв път се изследва българската външнополитическа линия по отношение условията за признаване на общностната идентичност на палестинските араби и правото на *Организацията за освобождение на Палестина* да бъде техен единствен политически представител. За пръв път се изследват условията, при които българската дипломация приема защитата на палестинската кауза на международното поле, включително зачитане правото на Израел на съществуване. Обосновава се тезата, че София се опитва да осигури чрез този подход своето и на целия съветски блок влияние върху палестинското съпротивително движение, като същевременно допринася за еманципирането на палестинските араби в арабското пространство и за придвижването на палестинския въпрос в „международни води”. Същевременно, от изследванията става ясно, че износът на оръжие за палестински съпротивителни организации допринася за повишаване на напрежението в Йордания и Ливан, подобно на доставките от другите вносители на оръжие в Близкия изток. В контекста на общите предпочитания за „социалистическо преустройство” в арабския свят, за пръв път се представят и идеите на арабските компартии за решаване на палестинския въпрос – в рамките на обществено-политически реформирана Йордания.

Специално българо-съветското партньорство по отношение на палестинския въпрос също се изследва за пръв път в българската историческа книжнина. От проучванията става ясно, че това едinodeйствие цели постигането на контрол върху палестинското съпротивително движение, като същевременно подпомага постепенното отграничаване

на позициите на *Организацията за освобождение на Палестина* от войнствената общоарабска позиция за унищожение на Израел и допринася за официализиране на нейния статут на международното поле./Палестинците в глобалното противопоставяне и арабското пространство в междувоенния период 1948-1967г: погледът на българската дипломация. – Историческо бъдеще, 2016, кн. 1-2, с. 163-176; Българската държавно-партийна линия и арабските компартии по палестинския проблем/Средата на 60-те-началото на 70-те години на 20 век/- Исторически преглед, 2013, кн. 5-6, ISSN 0323-9748, с. 144-160; Палестински проекции на съветско-българското партньорство /1974–1978/. -В: Сборник, посветен на паметта на проф. Христина Мирчева, ALMANACH VIA EVRASIA, 2016, 5, ISSN: 1314-6645, приета за печат, 20с./

6. Правят се изследвания в областта на малцинствените проблеми чрез сравнителен анализ на процесите, възникнали в резултат от разпадането на Османската империя в широкия ареал на Балканския полуостров и източните части на Средиземноморието в началото на ХХвек. В контекста на разнородния етнически и конфесионален състав в тези области и съревноваващите се различни идеи – за териториално-политическо обединение на етнически признак, за обединение на конфесионален принцип, за политическо обособяване на силно фрагментирани в демографско отношение области – се обосновава тезата, че политическите амбиции за териториално разширение с включване на области с инородно население, при това в държави с неразвити политически системи, застрашава подобни обединения с трайна политическа нестабилност и дава възможности на съседните държави за вътрешнополитическа намеса. Успоредно с това се доказва на примера на Варна, че отношението към миноритарните общности често се манипулира чрез средствата за масова информация, като същевременно се дискутират още в края на ХІХ и началото на ХХ век опасения от влошаване на социално-икономическите условия при евентуално нарастване на броя на еврейското население, емигриращо след насилия в Русия и Румъния./Пълзящата миноритизация на османското наследство. Балканските войни, корестонденцията Мак Махон-Хюсейн, Балфуровата декларация. – В: 100 години от Балканските войни. Извори и документи. Международна научна конференция 11 ноември 2013г., София, съст. Александър Гребенаров, София, Българска академия на науките, 2015, ISBN 978-954-2903-17-8, с. 152-162; Еврейското малцинство във варненския български периодичен печат от втората половина на 19–началото на 20 век.– В: Град и памет. Сборник с доклади от Национална научна конференция „Град и памет“, Пазарджик, 13-14 октомври 2011, Пазарджик, 2012, ISBN 978-954-91740-9-0, с. 438-445/.

7. За пръв път се изследват оценките в българската преса на водещи български политически анализатори, дипломати и културолози и българското обществено мнение за режима на Саддам Хюсеин и иракското общество във връзка с иракската инвазия в Кувейт и международните реакции в периода 1990-1991г. На основата на проучване публикациите в множеството утвърдени и новосформирани издания се доказва високото ниво на информираност, професионализма и обективността на всички анализи, търсещи причините за конфликта в дълбочина и различни направления – манипулативната външноикономическа и външнополитическа линия на режима на Саддам Хюсеин, вътрешнополитическите и стопански проблеми на Ирак като мотив за агресията, отговорностите на бившите колониални държави и на регионални и извънрегионални сили за усложняване на проблемите в Ирак и целия Близък изток в периода на Студената война, нееднозначното отношение на общественото мнение в България и по света по отношение решението за военни действия за ликвидиране на последиците от агресията. /La presse et le public bulgares sur la societe irakienne, le regime de Saddam

Hussein et le conflit militaire dans le golfe Persique de 1990-1991. - Bulgarian Historical Review, 2014, 1-2, ISSN 0204-8906, pp. 209-220/.

8. Изхождайки от ключовите позиции на България и Сирия съответно в Югоизточна Европа и Близкия изток, се изследват проблемите, които възникват пред възможностите за изработване и осъществяване на националните програми в двете страни в областта на енергийните доставки и други енергийни проекти в контекста на геополитическото противопоставяне и заинтересоваността на различни държави за осигуряване на пазари за своите енергийни суровини и гарантиране на посреднически позиции. Мотивирано се обосновава становището, че в резултат от политическото съперничество между множество регионални и глобални сили във втората половина на второто десетилетие на XX век България е изправена пред невъзможност да реализира своята енергийна стратегия, а при условията на усложнения и поради външни енергийни интереси вътрешен конфликт Сирия задълго ще остане в невъзможност за развитие на своя енергиен сектор и енергийни програми./Bulgaria and Syria in the Energy Markets Rivalry in the beginning of the 21st century. - Bulgarian Historical Review, ISSN 0204-8906, 2015, 1-2, pp. 212-221/.